

АТРИБУТИВНІ ОЗНАКИ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ ЯК ЧИННИКИ ПСИХОЛОГІЧНОГО РЕЗИЛІЄНСУ

Гуляс Інеса Антонівна,

доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри практичної психології,

Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,

ORCID ID: 0000-0002-4960-4011

Researcher ID: D-9155-2016

Scopus Author ID: 57995661900

У статті представлено результати емпіричного дослідження атрибутивних ознак особистості студентів практичних психологів як чинників психологічного резилієнсу. Здійснено огляд наукових праць, у яких висвітлено ключові аспекти досліджуваного питання. Використано методи: теоретичні – аналіз, систематизація і узагальнення наукової літератури з розглядуваної проблеми; емпіричні – анкетування для збору даних щодо особистісних характеристик здобувачів освіти, їхніх психологічних реакцій і факторів стресостійкості; для кількісного аналізу – математичні. Розроблено авторську анкету. Виявлено, що опитані загалом мають базові якості для успішної роботи (гнучкість, рефлексивність, орієнтація на результат тощо), однак рівень їх самовпевненості й оптимізму варіюється; частина респондентів потребує розвитку навичок подолання труднощів, мотиваційної саморегуляції, внутрішньої стійкості та самопідтримки; майбутні психологи не завжди використовують професійну допомогу; частина респондентів важко відповідають на запитання щодо власного досвіду подолання труднощів; загалом, рівень психологічної стійкості високий, проте майже третина опитаних перебувають на середньому рівні. У цьому зв'язку запропоновано практичні рекомендації: підвищити впевненість та оптимізм опитаних через тренінги, коучинг, майстер-класи; впровадити програми для подолання бар'єрів адаптації, стратегії адаптивної поведінки й управління стресом; розробити тренінги з методик саморегуляції, постановки цілей і подолання криз; організувати семінари для розвитку внутрішніх ресурсів і подолання викликів; формувати культуру використання супервізії та консультацій для професійного зростання; включити рефлексивні практики й інтроспективні методики для усвідомлення власних ресурсів; інтегрувати техніки управління стресом і емоційної регуляції.

Ключові слова: резилієнс, адаптивність до змін, упевненість у собі, джерела підтримки, зміцнення стресостійкості, практичний психолог, особистість.

Hulias Inesa. Attributive personality traits of psychology students as factors of psychological resilience

The article presents the results of an empirical study of the attributive personality traits of students of practical psychologists as factors of psychological resilience. A review of scientific works was carried out, which highlighted the key aspects of the researched issue. The following methods were used: theoretical – analysis, systematization and generalization of scientific literature on the problem under consideration; empirical – questionnaires to collect data on the personal characteristics of education seekers, their psychological reactions and stress resistance factors; for quantitative analysis – mathematical. An author's questionnaire was developed. It was found that the respondents generally have basic qualities for successful work (flexibility, reflexivity, result orientation, etc.), however, the level of their self-confidence and optimism varies; some respondents need to develop skills in overcoming difficulties, motivational self-regulation, internal stability and self-support; future psychologists do not always use professional help; some respondents find it difficult to answer questions about their own experience of overcoming difficulties; In general, the level of psychological resilience is high, but almost a third of respondents are at an average level. In this regard, practical recommendations are proposed: increase the confidence and optimism of respondents through training, coaching, master classes; implement programs to overcome adaptation barriers, strategies for adaptive behavior and stress management; develop training on self-regulation techniques, goal setting and crisis management; organize seminars to develop internal resources and overcome challenges; form a culture of using supervision and consultations for professional growth; include reflective practices and introspective techniques for awareness of one's own resources; integrate stress management and emotional regulation techniques.

Key words: resilience, adaptability to change, self-confidence, sources of support, strengthening stress resistance, practical psychologist, personality.

Вступ. Актуальність пропонованої наукової розвідки можна окреслити такими важливими аспектами: зростанням викликів професійної підготовки психологів – професія психолога потребує високого рівня емоційної стійкості, саморегуляції й адаптивності, тому дослідження атрибутивних ознак особистості уможливорює виявлення внутрішніх ресурсів, які сприяють стійкості до стресу і професійного вигорання; важливістю резилієнсу у професійній діяльності – психологи часто працюють за складних умов, зокрема

з травматичними переживаннями клієнтів, кризовими ситуаціями, відтак їхня здатність до відновлення після стресу – психологічний резилієнс є ключовим чинником ефективності роботи; особливостями періоду студентства як критичного етапу розвитку – означений період вирізняється активним формуванням особистісних характеристик і професійної ідентичності, у цьому зв'язку анонсоване дослідження допоможе зрозуміти, які саме характеристики впливають на здатність до психологічної стійкості; профілактики деструктивних

тенденцій у професійній діяльності – виявлення психологічних ресурсів студентів уможлиблює розробку освітніх програм і тренінгів, спрямованих на розвиток резилієнтних якостей, що, безумовно, сприятиме запобіганню професійному вигоранню та психологічній дезадаптації; дослідження атрибутивних ознак особистості в контексті резилієнсу студентів-психологів ще недостатньо висвітлено у наукових працях, що накреслює перспективу для подальшого вивчення і застосування в освітній і професійній сферах.

Матеріали та методи. У роботі використано низку методів: *теоретичних*, зокрема аналіз, систематизація і узагальнення наукової літератури з розглядуваної проблеми; *емпіричних* – метод письмового опитування – анкетування для збору даних щодо особистісних характеристик здобувачів освіти, їхніх психологічних реакцій і факторів стресостійкості; для кількісного аналізу застосовано *математичні* методи – обчислення відсотків.

Для проведення емпіричного дослідження означеного феномена створено авторську анкету, змістове наповнення якої склали такі запитання: 1. «Як би Ви описали свою особистість?» (було передбачено варіанти відповіді: «впевнена в собі», «емоційно стабільна», «орієнтована на результат», «гнучка в ухваленні рішень», «схильна до рефлексії», «песимістична», «оптимістична», «інше» – обрати до трьох варіантів). 2. «Чи вважаєте Ви себе людиною, яка легко адаптується до змін?» («так», «частково», «ні»). 3. «Як Ви реагуєте на невдачі?» («аналізую ситуацію і роблю висновки», «відчуваю сильний стрес, але швидко відновлююся», «уникаю повторення подібних ситуацій», «втрачаю мотивацію», «інше»). 4. «Як часто Ви відчуваєте впевненість у своїх силах під час труднощів?» («завжди», «часто», «іноді», «рідко», «ніколи»). 5. «Що допомагає Вам долати складні життєві ситуації?» («підтримка родини і друзів», «власні переконання і цінності», «психологічні техніки (медитація, рефлексія тощо)», «фізична активність», «професійна допомога (психолог, коуч)», «інше» – можна обрати кілька варіантів). 6. «Чи потрапляли Ви в ситуації, коли значно зміцнили свою стресостійкість після пережитих труднощів?» («так», «ні», «важко відповісти»). 7. «Як би Ви оцінили свій рівень психологічної стійкості за шкалою від «1» до «10»?» (де «1» – дуже низький рівень, «10» – доволі високий рівень).

Візуалізацію отриманих результатів анкетування представлено на рисунках – діаграмах і виконано за допомогою програмного пакету «Microsoft Office Excel 2016».

Результати дослідження. Загалом, поняття «резилієнс» (від англ. *resilience*) розуміють як здатність суб'єкта адаптуватись до стресових ситуацій, відновлюватись після криз, долати труднощі та продовжувати ефективно функціонувати. Це, так би мовити, своєрідна психологічна гнучкість або стійкість перед викликами життя. Провідними складниками резилієнтності є: емоційна регуляція, себто вміння контролювати свої емоції та не піддаватися деструктивним впливам; когнітивна гнучкість, тобто здатність знаходити нові рішення, змінювати погляди, вчитися на

власному досвіді; соціальна підтримка – наявність ресурсів (сім'ї, друзів, спільнот), які допомагають пережити труднощі; і, безумовно, сенс і цілі власного життя, які сприяють розумінню свого місця у житті й задають вектор мотивації рухатися вперед.

Теоретичні та прикладні дослідження резилієнсу знайшли своє відображення у низці закордонних психологічних підходів і концепцій. Зокрема, в позитивній психології М. Селігмана йдеться про резилієнс – конструкт, який можна розвивати через оптимізм, змістовність життя, саморегуляцію і навички вирішення проблем (складники, зазначені вище – *І.Г.*).

У контексті когнітивно-біхевіорального підходу формування резилієнсу відбувається через когнітивну гнучкість або здатність особистості переосмислювати ситуацію, фокусуватися на рішеннях, а не на проблемах.

Доволі цікавою є теорія прив'язаності Дж. Боулбі, в якій дитячий досвід взаємодії з батьками визначає здатність до адаптації: надійна прив'язаність формує більш резилієнтних особистостей.

У моделі «психологічного імунітету» (С. Мадді, К. Коннор і Дж. Девідсон) резилієнс здійснюється через комбінацію емоційної регуляції, стресостійкості та соціальної підтримки.

Висвітлення проблематики резилієнсу у вітчизняній психології є полівекторним і представлено в монографіях та поодиноких публікаціях у наукових періодичних виданнях. Так, презентовано формування концепції «резилієнс» у сучасній психології [1]; розглянуто резилієнс як феномен у рамках соціоекологічного підходу та дискурсу [2]; проаналізовано психологічні ресурси особистості та методи їх активації в умовах різних процесів соціалізації, зокрема в контексті сучасних викликів українського суспільства [3]; досліджено характеристики резилієнтності серед військовослужбовців ЗСУ [4]; розкрито вибрані аспекти вивчення резилієнтності особистості [5]; описано особливості стійкості волонтерів в умовах воєнного стану [6] тощо.

Підсумовуючи окреслений контекст зазначимо, що одним із ключових завдань сучасного дослідження резилієнсу є теоретична інтеграція різних підходів, наукових розвідок і значного обсягу емпіричних даних [6, с. 61].

Стислий екскурс представлених праць свідчить, що резилієнс потребує глибшого вивчення у професійній підготовці в ЗВО, зокрема здобувачів освіти за напрямом «Психологія». У цьому зв'язку пропонується анонсована наукова розвідка.

В емпіричному дослідженні атрибутивних ознак особистості студентів практичних психологів як чинників психологічного резилієнсу взяли участь 65 здобувачів вищої освіти віком 18-19 років, які навчаються за спеціальністю 053 Психологія освітньо-професійної програми «Практична психологія» Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Всі учасники анкетування є добровільними. Опитування проведено 12 березня 2025 року в очному режимі.

Отже, відповіді на питання 1 анкети: «Як би Ви описали свою особистість?» проілюстровано на рис. 1.

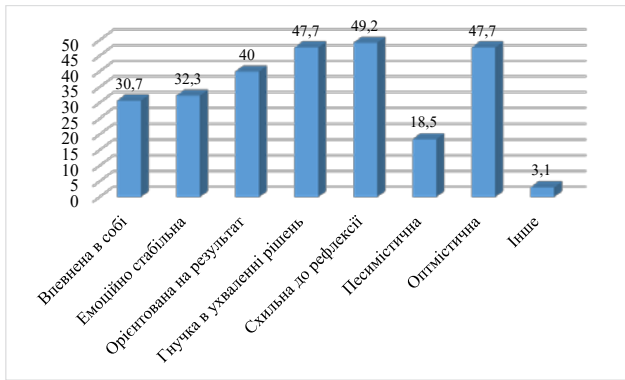

Рис. 1. Аналіз особистісних рис досліджуваними (у%)

Результати дослідження свідчать, що майбутні практичні психологи загалом характеризують свою особистість як таку, що має високий рівень адаптивності та внутрішньої стійкості. Зокрема, майже половина (47,7%) опитаних вважають себе гнучкими в ухваленні рішень, що є важливим показником здатності до адаптації в непередбачуваних ситуаціях. 49,2% респондентів схильні до рефлексії, що підтверджує їхню здатність аналізувати власний досвід, робити висновки та вдосконалювати професійну діяльність. Водночас 40% опитаних орієнтовані на результат, що може свідчити про їхню мотивацію до досягнення цілей і ефективність у професійній діяльності. 32,3% вказали на свою емоційну стабільність, що є важливим для роботи психолога, адже дозволяє їм підтримувати рівновагу в складних ситуаціях.

Щодо загальної життєвої позиції, 47,7% респондентів схильні до оптимізму, натомість лише 18,5% відзначили песимістичне сприйняття світу. Це може вказувати на переважання позитивного підходу до вирішення життєвих і професійних викликів.

Варто також зазначити, що 30,7% майбутніх психологів відчувають впевненість у собі, що є важливим для встановлення довірливих відносин з клієнтами.

Отже, більшість опитаних демонструють риси, які сприяють ефективній діяльності психолога: гнучкість, рефлексивність, орієнтацію на результат та емоційну стабільність, хоча рівень упевненості в собі й оптимізму варіюється.

Результати відповідей на питання 2 анкети: «Чи вважаєте Ви себе людиною, яка легко адаптується до змін?» відображено на рис. 2. Переважна більшість майбутніх практичних психологів вважають себе людьми, які здатні адаптуватися до змін. Зокрема, 44,6% респондентів впевнено відповіли «так», що вказує на їхню високу здатність до гнучкості та швидкого пристосування до нових умов. Ще 43,1% обрали варіант «частково», що свідчить про наявність певних бар'єрів або індивідуальних особливостей, які можуть ускладнювати процес адаптації в окремих ситуаціях. Водночас 12,3% опитаних зазначили, що їм важко адаптуватися до змін, що може бути пов'язано з особистісними характеристиками, рівнем стресостійкості або попереднім досвідом (рис. 2).

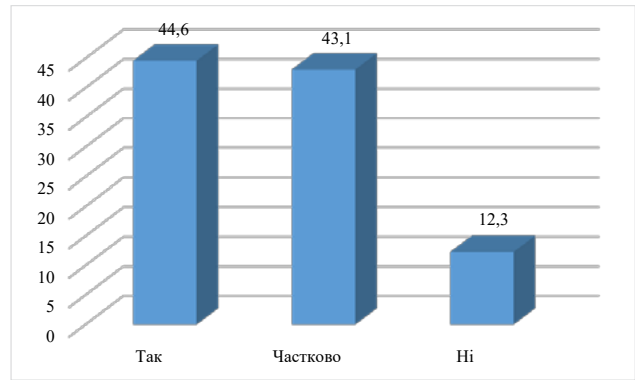

Рис. 2. Адаптивність респондентів до змін (у%)

Зрештою: загалом, майбутні практичні психологи демонструють достатньо високий рівень адаптивності, що є важливою якістю для їхньої майбутньої професійної діяльності, оскільки вона потребує швидкого реагування на змінні умови та різноманітні запити клієнтів.

Розподіл відповідей на питання 3: «Як Ви реагуєте на невдачі?» набув такого вигляду (рис. 3).

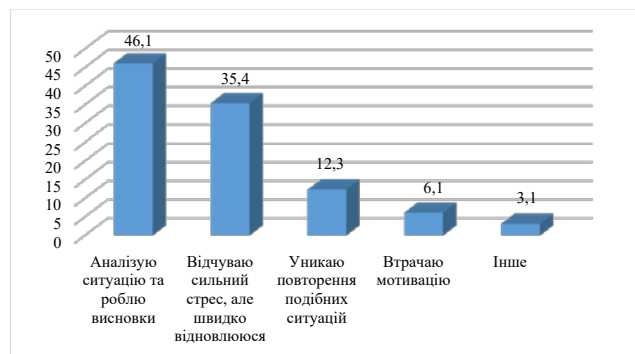

Рис. 3. Стратегії подолання труднощів досліджуваними (у%)

Отже, більшість майбутніх практичних психологів сприймають невдачі як можливість для розвитку та самовдосконалення. Зокрема, 46,1% респондентів аналізують ситуацію та роблять висновки, що є важливим показником зрілої рефлексивності та конструктивного підходу до труднощів. Це свідчить про їхню готовність навчатися на власному досвіді й використовувати невдачі як поштовх до вдосконалення. Ще 35,4% зазначили, що відчувають сильний стрес, але швидко відновлюються, що вказує на певну емоційну вразливість, проте разом із тим – на здатність до ефективного подолання труднощів. 12,3% опитаних уникають повторення подібних ситуацій, що може свідчити про прагнення до безпеки й уникнення ризиків, але і про страх помилок. Водночас 6,1% респондентів втрачають мотивацію після невдач, що може свідчити про труднощі з подоланням розчарувань і потребу в розвитку стресостійкості. Невеликий відсоток респондентів (3,1%) обрали варіант «інше», що може вказувати на індивідуальні особливості реакції на невдачі, які не були враховані в основних варіантах відповіді.

Таким чином, переважна більшість майбутніх практичних психологів мають схильність до рефлексії та відновлення після стресу, що є важливими якостями для їхньої майбутньої професійної діяльності. Однак певна частка опитаних все ж потребує додаткових навичок у сфері подолання труднощів і мотиваційної саморегуляції.

У відповідях на питання 4 анкети: «Як часто Ви відчуваєте впевненість у своїх силах під час труднощів?» респонденти розподілились так (рис. 4).

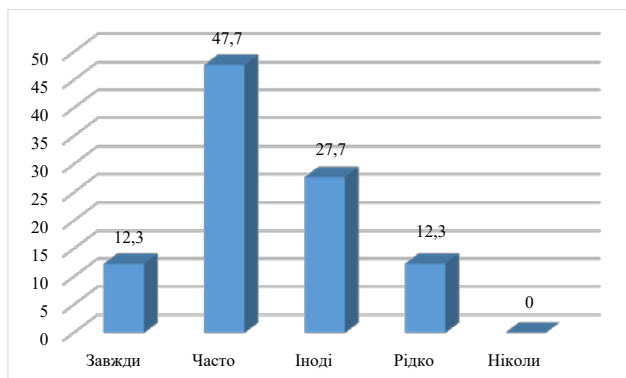

Рис. 4. Впевненість респондентів у своїх силах під час труднощів (у%)

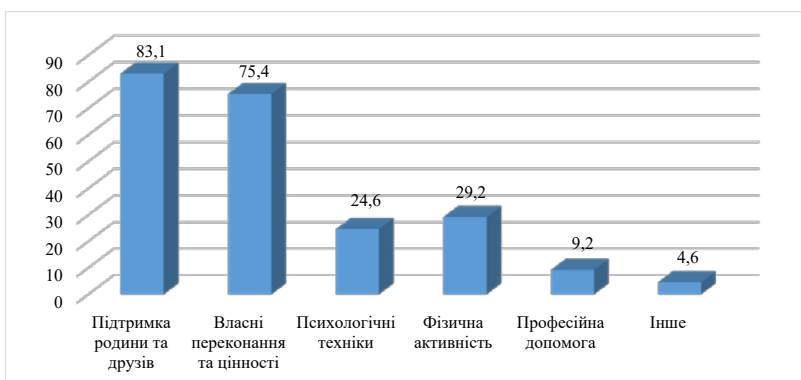

Рис. 5. Джерела підтримки та ресурси опитаних (у%)

Отже, 12,3% респондентів завжди впевнені у своїх силах, що свідчить про високу самооцінку та стійкість перед викликами. 47,7% опитаних часто відчувають впевненість, що вказує на загальну здатність зберігати позитивний настрій і вірити у свої можливості, навіть у складних ситуаціях. Разом із тим, 27,7% респондентів іноді відчувають впевненість, що може свідчити про вплив обставин або внутрішніх сумнівів на їхню здатність справлятися з труднощами. Варто звернути увагу, що 12,2% опитаних рідко почуваються впевненими, що може свідчити про низький рівень стресостійкості або потребу в розвитку навичок самопідтримки й упевненості. Позитивним є те, що жоден респондент не обрав варіант «ніколи», що свідчить про відсутність абсолютної неупевненості серед майбутніх фахівців.

Таким чином, більшість опитаних мають схильність до впевненості у своїх силах під час труднощів, проте для частини з них актуальним залишається розвиток внутрішньої стійкості та навичок самопідтримки.

Варіанти відповідей на питання 5: «Що допомагає Вам долати складні життєві ситуації?» презентовано на рис. 5.

Результати дослідження показують, що майбутні практичні психологи спираються на різноманітні ресурси для подолання складних життєвих ситуацій, поєднуючи зовнішню підтримку та внутрішні переконання. Найважливішим джерелом підтримки для більшості респондентів є родина та друзі (83,1%), що свідчить про значну роль соціального оточення у їхньому емоційному благополуччі. На другому місці – власні переконання та цінності (75,4%), що вказує на внутрішню стійкість і наявність особистісних орієнтирів, які допомагають переживати труднощі. Чверть опитаних (24,6%) використовують психологічні техніки, такі як медитація, рефлексія тощо. Це свідчить про усвідомлене застосування професійних знань у власному житті, що є важливим для майбутніх психологів. 29,2% респондентів вказали, що їм допомагає фізична активність, що підтверджує її позитивний вплив на психоемоційний стан. Натомість лише 9,2% опитаних звертаються по професійну допомогу до психолога чи коуча, що може свідчити про недостатню популярність цього ресурсу серед майбутніх фахівців або про їхню здатність самостійно опрацьовувати труднощі. Невелика частка респондентів (4,6%) обрали варіант «інше», що може містити унікальні або специфічні способи подолання труднощів. Опитані переважно спираються на соціальну підтримку, власні переконання і психологічні техніки, проте значна частина з них недостатньо використовує професійну допомогу, що може бути важливим аспектом для їхнього подальшого професійного розвитку.

Відповідаючи на питання 6: «Чи потрапляли Ви в ситуації, коли значно зміцнили свою стресостійкість після пережитих труднощів?» здобувачі освіти розподілились так (рис. 6).

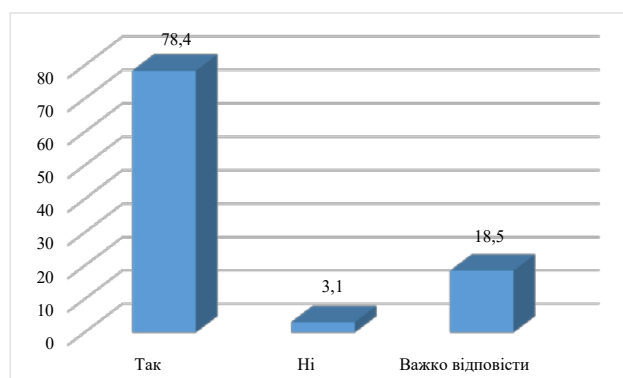

Рис. 6. Зміцнення стресостійкості опитаних після труднощів (у%)

Загалом, більшість майбутніх практичних психологів мають досвід подолання труднощів, який сприяв

зміцненню їхньої стресостійкості. Зокрема, 78,4% респондентів продемонстрували свою здатність адаптуватися до складних ситуацій і використовувати життєві випробування як можливість для розвитку. Це є важливою якістю для майбутніх психологів, оскільки їхня професійна діяльність потребує емоційної стійкості та вміння долати труднощі. Водночас 18,5% опитаних зазначили, що їм важко відповісти, що може свідчити про нерозуміння або недостатню усвідомленість власного досвіду подолання труднощів. Це може бути пов'язано з тим, що не всі усвідомлюють зміни у власній стресостійкості або не мають значного досвіду подолання серйозних викликів. Лише 3,1% респондентів вказали на відсутність у них досвіду значного зміцнення стресостійкості після пережитих труднощів.

Отже, більшість опитаних мають розвинену здатність до адаптації та самозміцнення після складних ситуацій, що є цінною якістю для їхньої майбутньої професійної діяльності.

На завершальне питання анкети «Як би Ви оцінили свій рівень психологічної стійкості за шкалою від 1 до 10?» респонденти відповіли так (рис. 7).

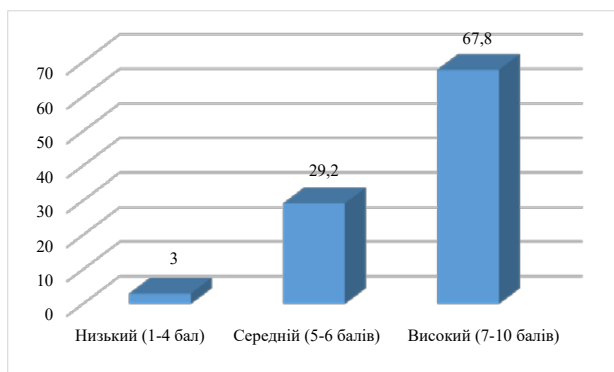

Рис. 7. Оцінка рівня психологічної стійкості респондентами (у%)

Лише незначна частка респондентів (3%) оцінила свою психологічну стійкість на низькому рівні. Це свідчить про те, що переважна більшість студентів вважає себе хоча б частково здатними справлятися зі стресовими ситуаціями. Приблизно третина опитаних (20% на рівні 5 та 9,2% на рівні 6) відзначає середній рівень стійкості, що може свідчити про наявність базових навичок подолання труднощів, але при цьому існують певні труднощі з адаптацією до стресу. Більшість досліджуваних (67,8%) оцінює свою стійкість як високого рівня. Найпоширенішими відповідями були 7 (27,7%) і 8 (24,6%), що вказує на те, що значна частина студентів має розвинені навички саморегуляції та адаптації до стресу. Водночас 9 (7,7%) і 10 (7,8%) демонструють впевненість у власній здатності долати труднощі, що є позитивною характеристикою для майбутніх практичних психологів.

Загалом, опитані мають достатньо високий рівень психологічної стійкості. Водночас майже третина респондентів перебуває на середньому рівні, що може вказувати на необхідність подальшого розвитку навичок

стресостійкості та емоційної регуляції. Це особливо важливо для професійної діяльності, яка передбачає роботу зі стресовими ситуаціями та підтримку інших людей.

На основі аналізу результатів проведеного емпіричного дослідження і сформульованих узагальнень, майбутнім практичним психологам з метою комплексного розвитку особистісних і професійних компетенцій варто скористатись такими методичними рекомендаціями: 1) у плані розвитку особистісних ресурсів – зосередитись на підвищенні рівня впевненості в собі й оптимізму через тренінги, коучинг і спеціалізовані майстер-класи; 2) у контексті підвищення адаптивності – впровадити програми, спрямовані на подолання бар'єрів адаптації, що може охоплювати тренування стратегій адаптивної поведінки й управління стресом; 3) щодо розвитку навичок подолання труднощів і мотиваційної саморегуляції – рекомендується розробка тренінгових модулів з методик саморегуляції, постановки цілей і подолання кризових ситуацій; 4) з формування внутрішньої стійкості і навичок самопідтримки – організація семінарів і практичних занять, які сприятимуть розвитку внутрішніх ресурсів, допоможе психологам краще справлятися з особистими і професійними викликами; 5) у залученні професійної допомоги та супервізії – важливо формувати культуру використання професійної допомоги, супервізії та консультацій для професійного зростання; 6) щодо підвищення усвідомленості власного досвіду – корисними будуть регулярні рефлексивні практики, робота з особистісними кейсами та інтроспективні методики, які сприяють кращому усвідомленню власних ресурсів і бар'єрів; 7) для розвитку стресостійкості й емоційної регуляції – доцільно інтегрувати в навчальні програми модулі з технік управління стресом, емоційної регуляції та релаксації.

Висновки. Таким чином, результати дослідження підтверджують, що: 1) опитані майбутні практичні психологи загалом мають базові якості для успішної роботи (гнучкість, рефлексивність, орієнтація на результат, емоційна стабільність), однак рівень самовпевненості й оптимізму варіюється; 2) частина респондентів потребує розвитку навичок подолання труднощів, мотиваційної саморегуляції, внутрішньої стійкості та самопідтримки; 3) майбутні психологи переважно опираються на соціальну підтримку, власні переконання та психологічні техніки, проте не завжди використовують професійну допомогу, що може негативно вплинути на їхній подальший розвиток; 4) частина респондентів важко відповідають на запитання щодо власного досвіду подолання труднощів, що може свідчити про нерозуміння або недостатню усвідомленість цього досвіду; 5) загалом, рівень психологічної стійкості високий, проте майже третина опитаних перебувають на середньому рівні, що вказує на необхідність посилення навичок стресостійкості й емоційної регуляції. Перспективи подальших наукових розвідок окресленої теми вбачаємо в дослідженні аналізу взаємозв'язку між індивідуально-психологічними особливостями (емоційна стійкість, когнітивна гнучкість, локус контролю) та психологічною резилієнтністю.

Література:

1. Руденко О. Генезис поняття «резилієнс» у сучасній психології. Перспективи розвитку сучасної психології. 2021. Вип. 8. С. 18–23.
2. Chernobrovkina, V., & Chernobrovkin, V. Феномен резилієнс у контексті соціоекологічного підходу і дискурсу. *Психологія та психосоціальні інтервенції*. 2021. № 3. С. 59–66.
3. Активізація психологічних ресурсів особистості у різних умовах соціалізації: кол. монографія / за ред. Г. О. Хомич. Київ: 7БЦ, 2024. 270 с.
4. Кузікова С. Б., Лукомська С. О. Особливості посттравматичного стресу та резилентності військовослужбовців збройних сил України. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. 2024. Випуск 2. С. 32-36.
5. Воронова О. Ю., Барчій М. С. Окремі аспекти дослідження резильєнтності особистості. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. 2024. Випуск 1. С. 28-32.
6. Shcherbak T. I. Research on the volunteers resilience during martial low. *Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія*. 2024. Випуск 1. С. 200-205.

References:

1. Rudenko, O. (2021). Henezys poniattia rezyliiens u suchasnoi psykhologhii [The genesis of the concept of resilience in modern psychology]. *Perspektyvy rozvytku suchasnoi psykhologhii* [Prospects for the development of modern psychology], 8, 18–23.
2. Chernobrovkina, V., & Chernobrovkin, V. (2021). Fenomen rezyliyens u konteksti sotsioekolohichnoho pidkhdou i dyskursu [The phenomenon of resilience in the context of the socio-ecological approach and discourse]. *Psykhologhiya ta psykhosotsial'ni interventsii* [Psychology and psychosocial interventions], 3, 59-66.
3. Aktyvizatsiya psykhologichnykh resursiv osobystosti u riznykh umovakh sotsializatsiyi [Activation of psychological resources of the individual in different conditions of socialization]: kol. Monohrafiya – a collective monograph / za red. H. O. Khomych – edited by G. O. Khomych. Kyiv: 7BC, 2024. 270 p.
4. Kuzikova, S. B., Lukoms'ka, S. O. (2024). Osoblyvosti posttravmatychnoho stresu ta rezylentnosti viys'kovosluzhbovtiv zbroynykh syl Ukrayiny [Peculiarities of post-traumatic stress and resilience of servicemen of the Armed Forces of Ukraine]. *Slobozhans'kyi naukovyy visnyk. Seriya Psykhologhiya* [Slobozhanskyi Scientific Bulletin. Psychology Series], 2, 32–36.
5. Voronova, O. Yu., Barchiy, M. S. (2024). Okremi aspekty doslidzhennya rezylyentnosti osobystosti [Certain aspects of the study of personality resilience]. *Slobozhans'kyi naukovyy visnyk. Seriya Psykhologhiya* [Slobozhanskyi Scientific Bulletin. Psychology Series], 1, 28–32.
6. Shcherbak, T. I. (2024). Research on the volunteers resilience during martial low. *Slobozhans'kyi naukovyy visnyk. Seriya Psykhologhiya* [Slobozhanskyi Scientific Bulletin. Psychology Series], 1, 200–205.